

II. Leopold.

(1790 febr. 20–1792 mart. 1.)

Az alkotmányozó 1791-ki országgyűlés végzései. Az unio. Az oláhok. A kincstárnokság.

II. József cs. 1790. febr. 20-án meghalt. Gyermeke nem maradván, testvére II. Leopold következett.

I. Leopold alatt I. gr. Bánfi György, II. Leopold alatt II. gr. Bánfi György volt a gubernator. Ezen Bánfi Györgyöt még József császár nevezte volt ki: a rendek pedig az udvar felszólítása nélkül 1790. dec. 23-án megválaszták, törvényesíték.

Midőn Leopold trónra jött, az 1789. jul. 14-kén kitört francia forradalom a feudalismust, absolutismust, trónt és választ – szóval egy ezredévi államszerkezet minden oszlopát megdöntéssel fenyegette. Egész Európa rázkodásban volt. A francia forradalom jelszava: „szabadság, egyenlőség” már viszhangra talált minden felé. Jogaikat a népek elkezdék viszakövetelni. Nálunk, minthogy a népet még ekkor is csak a nemesség, s megszorítások mellett legfelebb a polgárság képezék, az új eszmék kevés hatást gyakoroltak.

II. József köpontosító, germanizáló uralma után, miután egy tollvonással egy évtizeden át folytatott munkáját romba döntötte, – ott állott a magyar alkotmány, magyar közigazgatás, romokban, összehányatva II. József új intézményei töredékeivel. Ezt kitisztázni, s a régi alkotmányos életet újra helyreállítani, e lőn most a roppant feladat. ¹⁾

A zavarokat, melyek Leopold trónra lépte első napjait átszövék, II. József intézményei megsemmisítésének processusát, nem kívánjuk ecsetelni.

¹⁾ Miket vártak Leopoldtól, l. Sieb. Quartalschrift. I. 140. I.

A mint a kedélyek csilapultak, június 6-án Budára, később Posenba országgyűlés lőn hirdetve. A rendek összejöttek. Erdélyből a gubernator, a püspök, kincstárnok, két consiliarius, egy secretarius szintén meghivattak. Nádorrá Leopold fiát, Leopold herceget kiálták ki. De hogy a tiz évi alkotmánytalan élet után valami nyugodt hangulat uralkodott volna, képzelnem sem lehet; jellemzésére elég, ha megemlítjük azt, hogy e gyűlés a koronázási oklevélben, az Erdélylyeli unió megerősítése mellett, még azt is kívánta, miszerint a katonaság a haza hűségére is tegye le az esküt, – ezt azonban, valamint annak elismerését, hogy Gallicziát a dynastia csak is mint magyar király birja, nem nyerték meg. Azért nov. 15-én megkoronázták. S megkezdődött a nevezetes szervező gyűlés, mely már a magyar nyelv diplomaticai nyelv émelését célba vette.

Június 12-én kelt rendeletnél fogva Erdélybe is országgyűlés lőn hirdetve, Kolozsvárra. A gubernium ezen rendeletet vevén, következő intézkedéseket tett: azokhoz, kik hivatalaiknál fogva kötelesek voltak megjelenni, úgy az 1780-beli még élő, mind az újból nevezett regalistákhoz meghívó regalisokat intézett, – rendelést tett, hogy az illető hatóságok követeket válasszanak, de ne a tisztek közül, kikre otthon szükség van, – az országgyűlési illetéket a főispánok részére két-két száz, a követek részére pedig 50 forintban utalványozta, – a kolozsvári tanácshoz a szállások iránt rendelést tett, – végre a guberniumnak 10 esztendőről való levéltárát Szebenből Kolozsvárra átrendelte.

A hongyűlés megnyitása aug. 30-áról elmaradt. Mert a kedélyek csak lassan csilapodtak, a megyék reorganisatioja csendesen folyhatott. A székelységen Biró Gábor Csik-, gr. Toldalagi Ferencz Maros-, gr. Nemes János Háromszékre, a főkirálybiróságban mint legtöbb szavazatot kapott egyének, királyi megerősítést nyertek, azonban azon hozzáadással, hogy jövőre ne csak egy, hanem három személyt jelentsenek fel, kikből ő felsége választhasson.

Igy jött el dec. 12-ke, mikorra az országgyűlés megnyitása ki vala tűzve.

A gyűlés tagjai Kolozsvártt megjelentek: a főkormány-szék 26, a kir. tábla 16 tagjával foglalt helyet, megjelent a 18 főispán és székely főkirálybíró, 48 megyei és székely széki, 28 szász széki, 36 taxalis városi követ, meg a gubernium felterjesztése mellett fennől nevezett 144 regalista, – e szerint 316 egyén képezé a hongyulést, kik ugyanazon egy teremben ültek és tanácskoztak.

Elkezdődött a tanácskozás, de minthogy országgyűlés régóta nem vala, a tagok nagy részénél hiányzott a parlamenti tapasztalat. Mindazáltal az ugynevezett 91-ki dieta Erdély évlapjain feltűnő helyet fog mindig elfoglalni.

II. Leopold kabinetje, midőn a magyar korona országai-ban a rendek összehívására rá szánta magát, a régi viszonyok helyreállítását csak ugy ohajtotta, hogy II. József intézményei hol lehet, gyökeret hagyjanak: e gyűlés tehát alkotásra biza-tott meg a romok közt. Két ut állott előtte, mindenik akadályokkal, sőt veszélyekkel. Az egyik a teljes visszahelyezés követelése, a másik a régi közjognak új törvények általi felvilágosítása és módosítása.

A rendek az utolsót választák. Ezen országgyűlés rövid idő alatt a leopoldi diploma alapján, de abból sokat feledve, a megyéket, a törvényhozást és kormányzást újra rendezte.

József császár központosítási experimentatioi okozván a bajt, Erdély karai és rendei szintoly határozottan mint a magyarországiak, szükségesnek láták kimondani, hogy Erdély saját alkotmánynyal és közigazgatással bíró állam, nem pedig a birodalomba felolvadt tartomány, ezért „ad normam aliarum provinciarum” nem kormányoztathatik. E törvény a pragmatica sanctionak az ország területi épségét és független beligazgatását biztosító általános kifejezését oly határozottan magyarázta meg, minél világosabban a régi törvények még nem szóltak. ¹⁾

A haldokló császár által visszavont intézkedések közül, a törvényszékeket illetőkről szintén sürgősen kellett intézkedni, mert több megkezdett pör vala eldöntetlen. Intézkedtek, de eljárásuk magán hordja annak bizonyosságát, hogy a többség a régi állapotot minden bonyodalmaival együtt in-

¹⁾ 1791. VI. t. cz.

kább kedvelte, mintsem hogy a korszellem által felmerített törvénykezési reformok s társadalmi követeléseket respectálni bírta volna. ¹⁾

József császár „tolerantiale edictuma” által a téritgetési erőszakolásoknak véget vetvén, természetes volt, hogy a háttérbe szorított protestáns vallás, a beállott nyugalom alatt új erélyt és bátorságot merített; törvényes jogegyenlőségét szintén biztosítani ohajtá. Erre céloztak a vegyes házasságot, a reversalisok érvénytelenítését és az áttérést érdeklő törvények. ²⁾

Végre II. József az örökös jogbágyt eltörölvén, e reformot a kedélyek megnyugtatósáért a felső rendeletek közül a törvények hasábjaira is át kellett ültetni: megtették, de a nélkül, hogy az urbéri viszonyokat szabályozták volna. ³⁾

Ezek azon törvények, melyek által a rendek II. József császár intézkedéseit beidomitani vélték.

Következtek a célba vett szervezések. Legelőbb megemlítjük a kormányszéket. A többség hosszas alkudozások közt abban állapodott meg, hogy a kormányshék megüresült helyeit ezentul is az országgyűlés töltsé be választás útján; de oly megszorítással, miszerint a leopoldi diplomában is világosan említett felső megerősítésre, a négy bevett vallás közül mindenikből, a három legtöbb szavazatot nyert tag neve küldessék fel: tehát minden ürességbe jött consiliariusi állásra összesen 12 egyén; s ezek közül ő felsége a vallások egyenlőségét szem előtt tartva, tegye a megerősítést. Magában a törvénycikkben a sarkalatos hivatalokról, hová a gubernator és tanácsosokon kívül, az udvari cancellar, a nemzeti fölkelés vezére, a kir. tábla elnöke és ítélőmesterei számítatnak, csak ennyi fordul elő, – de a jegyzőkönyv még azon kifejezett ohajtást is említi, hogy ő felsége minden választási lajstromból a vallások egyenlőségének tekintetbe vételével, örökké a legtöbb szavazatot nyertet erősítse meg. ³⁾

Sokkal határozatlanabb, sőt majdnem szándékos homályba burkolt szerkezetű azon törvénycikk, mely a megyei hivatalok választási módszerét rendezé. A leopoldi diploma

¹⁾ 1791. XXXII–L. t. cz. ²⁾ 1791. LIV–LX. t. cz. ³⁾ 1791. XXVII. XXVII. törvénycikk. ⁴⁾ 1791. XX–XXII. t. cz.

szerint a megyei főbb hivatalok betöltése szintén felső megerősítés alá tartozék. E határozatlan formulázást nem merték új vita alá venni; beérték azzal, hogy csak is arra terjeszkedtek ki: minő hatásköre legyen a megyéknek a felség által megerősítendő hivatalok választása körül? A kijelölési jog a főispáné volt, kinek mindenik bevett vallásból külön az egyes állomásokra hármat kellett candidálni, a megerősítési jog szintén a vallások egyenjogúságaira való tekintet mellett a felségé. E két igen jelentékeny befolyás közt volt szükség a megyék választási joga számára a hatáskört kimutatni. E komoly feladatot úgy oldák meg, mint a Pithiak szokták volt. Terjesztessenek megerősítés végett föl – így szól a 12-dik törvénycikk – „tria e receptis religionibus electa.” Négy a bevett vallás, mégis három a felterjesztendő, a nélkül, hogy megmondatnék, hogy minden vallásból három terjesztessék; de ha szintén ennyi terjesztetnék is, ott van a főispáni kijelölés, ott a fensőbb megerősítés, – s kérdjük: adott-e e törvény valami hatalmat a megyei választók kezébe? Oly kérdés, mely később az ország- és megyegyűléseken a legnemesebb erők munkásságát emészté föl, és kétszer helyezé az országot ostromállapotba.¹⁾

Ekként végzett a leopoldi kötlevéllal az 1791-ki diéta.

A nevezetesebbek közé tartozik még a XI-dik törvénycikk, az országgyűlés rendezéséről, melyről meg kell jegyeznünk, hogy a midőn szorosán meghatározta a városi és megyei képviselők számát, ugyanakkor a felség által a fő kormányshézék ajánlatára kinevezendő királyi hivatalosok mennyiségéről, semmi intézkedést nem tett; valamint azt is, hogy a királyi hivatalosak qualificatiojáról, csak annyit mond, hogy „potior nobilis és sufficiens possessoriummal” ellátott egyén legyen; de miután 1791-ben a mágnási rend, mint rend el nem ismertetett, s miután azt, hogy mennyiből kell az elégséges birtoknak állani meg nem határozta: természetes vala, hogy a kormányzat, valamint tetszése szerinti számmal, szintegy tőle függő elemekből alkothatta a királyi hivatalosak testületét, azon testületet, mely a követekkel egy teremben ta-

¹⁾ 1791. XII. t. cz.

nácskozott, fejenkint szavazott, mint egy követ. Az egész szerkezet meglehetősen hézagos, de a rendek mentségül fel kell hoznunk, miként ők a XI-dik törvénycikkben nem codificáltak, hanem csak a hagyományos vagy szokás által becsuszott tényeket regisztrálták.

E volt a 91-ki hongyülés eszmemenete.

Mielőtt bevégeznők, még az ugynevezett *systematica deputatio* kiküldését kell megemlítenünk. E gyűlés felfogván alkotmányozó szerepét, fel azt, hogy miután transigáltak a kormánynyal a *multra* nézve, fontos teendői vannak a jövő számára, még pedig nem csak a sérelmek és közjog, de a reformok s kivált az anyagi érdekek mezején is: ennél fogva az urbéri viszonyoktól kezdve, a törvényszékek rendezéséig, a reformok minden fontos ágára országos és rendszeres bizottmányokat nevezett ki, s azoknak kötelességekké tette, alapos, részletes és kimerítő törvényjavaslatokat készíteni. Itt léptek életbe az erdélyi parlamenti életben az országgyűlés bezárása után a jövő országgyűlésre munkáló *systematica deputatio*ik, melyek dolgoztak, munkálataikat latin nyelven ki nyomatták, – s annyi volt minden eredményök.¹⁾

E gyűlés, mely bár 1790-ben ült össze, de mert a következő évben ülésezett, 1791-ki név alatt ismeretes, s hét hónap alatt 101 ülésben 162 *articulust* irt össze, miből azonban csak 64 lön erősítve, – 1791. aug. 9-én véget ért. Végzései képezék Erdély alkotmányát 1848-ig. De még sem lehet érintetlenül hagynunk, hogy két vérző sebet hagyott nyitva: egyik Erdély unioja, a másik az oláh nemzet be nem rendezése.

A mint II. József intézményei összedültek, Erdélynek Magyarországgal való unioja azonnal előtérbe lépett. A közvélemény mellette felkelt, az *agitatio* mellette folyt, az erdélyi megyék és székek Posonba követeket küldtek; a felsőbb családok több tagja megjelent: azonban székeiket el nem foglalhatván, kérelmezéshez fogtak. A Partiumbeli megyék visszacsatoltatásukat kérték; a többi megye az iránt kérelmez, hogy II. Lipóttal a koronázási hitlevélbe Erdélyt is foglaltassák be;

¹⁾ 1791. LXIV. t. cz.

egy harmadik kérvényben Küküllő, Torda, Kolozs, Belső-Szolnok és Doboka-megyék, továbbá Udvarhely, Maros, Aranyos és Háromszék Erdélynek Magyarországgali szorosabb egybekapcsolásáért folyamodtak. Egy negyedikben Alsó-Fehér- és Dobokamegyék Erdély jogait a koronázási hitlevél és eskümintában az unio létrejöttéig is külön pontban kívánják biztosítani; Brukenenthal Mihály szász comes, egy külön beadott kérvényben ugyanazt kérte a szász székek nevében. ¹⁾ E kérvényeket az alsóház elnöke az 1790. jun. 16-ki ülésen elő is terjesztette, de minthogy a koronázással sietni kellett, mint új dolgok, tárgyalás alá nem vétettek, a dolgok rendes utjára lőnek áttéve.

Jun. 12-éről Erdély külön országgyűlése is egybehívott, ez által az udvar mintegy kimondá, hogy az egyesülést rövid uton létesíteni nem kívánja. Az erdélyi követek tehát visszajöttek; gr. Batthyáni Ignác erdélyi püspök s Alsó-Fejérmegye biztosa, b. Bornemisza János mint Hunyad-, Küküllő- és Zarándmegye, b. Toroczky József mint Tordamegye, Zsombori Ádám mint Dobokamegye, Gáál Miklós mint Aranyosszék követe, mint a kik az erdélyi ügyekben visszamaradtak, az oct. 3-ki alsóházi ülésbe még kérvényt adtak be, melyben az unio létrehozását sietteték: azonban a ház elnöke a kérvény felolvasása után kijelenté, miszerint meg van bizva kifejezni, hogy az erdélyi követek Budáni megjelenése az udvarnál visszatetszést idézett elő; következőleg a kérvény tárgyalása elhalasztott. ²⁾

E közben a koronázási hitlevél készült. A rendek Erdély egyesítését minden áron bele akarák szőni: azonban II. Lipót többet, mint a mit elődei, aláírni vonakodott; s sept. 21-diki leiratában az unióra nézt megjegyzé, hogy e tárgyban előbb Erdély országgyűlését is ki akarja hallgatni. ³⁾ Az uniónak bár elvilegi elismerését a koronázás előtti napon is sürgeték, de azért a koronázás nov. 15-én a nélkül hajtattott végre.

A Kolozsvárra egybehitt s nem soká megnyilandó országgyűlést előkészítő leiratok s kir. előterjesztések, a még

¹⁾ Okl. 1790. országgyűlési irományok. 3–65. l. ²⁾ Ugyanott 263. Irományok. 254. ³⁾ Irományok. 250.

folyvást egyesítésben álló cancellariától megérkeztek, de azokban az unioról szó sem volt.

Sőt 1790. nov. 5-ről jött a kézirat, mely Rall altábornagyot, mint országgyűlési királyi biztost figyelmezteté, hogy résen legyen, s igyekezzék azon, hogy az unio barátait minden áron lebeszélje, s az unio szőnyegre ne kerüljön, mert az udvar keresztülvitelébe bele nem egyezhetik. ¹⁾

Az országgyűlés megkezdődvén, mert a megyéknek és székeknek e tárgyban határozott utasításuk volt, a leopoldi diploma szokott kiadása tárgyalásánál az uniot felmeríték, s mivel hire járt, hogy a József által egyesített udv. cancellariákat szándékoznak elváltatni, felirtak, hogy az unioról felterjesztést kívánnak tenni, addig is az udvar a cancellariákat hagyja jelenlegi állapotjokban. Azonban fenn az elváltás munkája már folyt. Az unio ellen Bécsben nyomtatott röpiratok szórattak szét, melyben Erdélyt az uniotól, mint az autonomiát s Erdély szabadabb szerkezetét, egyházi és polgári jogait veszélyeztető lépéstől, el kívánták rettenteni. Mire a rendek azzal feleltek, hogy Mária Theresia diplomája ellen, mely Erdélyt „nagyfejdelemség” címmel ruházá fel, mint választófal ellen, óvást emeltek. ²⁾

Végre valahára szőnyegre került, de már kezdetben oly térre tereltetett, melyből unio nem lehetett. A rendek 1791. mart. 7-ki feliratukban gr. Kemény Farkas orsz. elnök és Cserei János ítélőmester aláírása mellett, megemlítik ugyan, hogy Erdély 1688. máj. 9-én a magyar koronához visszament; de kimondják azt is, hogy ők nem kívánják a vajdai kort vissza, hanem mindazon jogokat és privilegiumokat, melyeket a fejedelmi korban és a leopoldi diploma által szereztek, meg kívánják tartani, s felkérék a felséget, hogy unio esetére ezt Magyarország által specialis törvény által biztosítsa; kimondják ugyan, hogy a gubernator mint zászlós ur, s az erdélyi követek megjelenhessenek a koronázó országgyűlésen, – de kiköték, hogy Erdély szintén külön országgyűléseket tarthasson; beleegyeztek ugyan abba, hogy egyesítsék a két udvari cancellaria, – de kiköték, hogy az erdélyi ügyek külön

¹⁾ Okl. Herm. Z. 1865. 187. sz. ²⁾ 179⁰/₁. országgy. jegyz. 221.

tárgyaltassanak, külön személyzete, külön levéltára legyen, s a gubernium és dicasteriumok meghagyassanak. ¹⁾ Ugyanazon napról a magyarhoni karok- és rendekhez szintén írnak, a fennebbi okmányban foglalt feltételeket ide is megírják, s ismételve kifejezik, hogy a megyék és székek ohajtásához képest, belebocsátkoztak az unio tárgyalásába, de ők elvül állítják fel azt, hogy szerzett jogaik és kiváltságaik megmaradjanak, s hogy ők az unio alatt reincorporatíót nem értenek. ²⁾

Mig ide lent gr. Bánfi György gubernator, kinek az egyesülés által nyerendő állás tetszett, sok mindent keresztül vitt: hogy odafent, gróf Teleki Sámuel cancellar, kinek becsvágyát az alcancellárság ki nem elégíté, mily irányban dolgozott, mutatja az, hogy a mig a rendek a fennebbi feltételeket szerkesztették: fenn febr. 28-án leirat kelt, mely tudtul adja a rendeknek, hogy az udvar a magyar és erdélyi cancellariát külön kívánja választani, gr. Telekit érdemei tekintetéből, a cancellaria elnökének már ki is nevezte, felkéri a rendeket, hogy a cancellarságra candidatiojukat mielőbb megtegyék. ³⁾ Ugyan e napról jött egyszersmind azon leirat is, hogy a felterjesztések e naptól az elválasztott erdélyi udvari cancellariához intéztessenek. ⁴⁾

Gr. Teleki Sámuel cancellar lett. S máj. 7-ről az udvartól leirat jött, mely a rendek felterjesztésére oly válasz adott, mi az unio feletti tárgyalásokat mintegy elnapolta, s kimondá, hogy azt, miszerint az erdélyi rendek a magyarországiakkal közvetlen érintkezzenek, nem helyesli. ⁵⁾ Született tehát az 1791. II. és VI. törvényczikk, mely törvénybe igtatá ugyan a koronávali uniót, de a külön törvényhozást, külön kományzatot fentartotta. – Pedig, hogy mily sokat adtak reá a rendek, bizonyítja az, hogy gr. Gyulai Sámuel Fekete Ferenczet és iktári gr. Bethlen Sámuel bevádoló a hongyűlés előtt, hogy Magyarhonban, hol mint megyei küldöttek jelentek meg, az unio ellen munkáltak: a vádlottak ellenben azon kifejezéssel nyertek időt a mentségre, hogy ha a vád

¹⁾ Okl. 179⁰/₁. orsz.gyül. jegyzőkönyv. 234. l. ²⁾ Ugyanott 241. l.

³⁾ Ugyanott 260. l. ⁴⁾ Ugyanott 258. l.

⁵⁾ 1791. orsz.gyül. jegyzőköny VI. t. cz. 439. l.

igaz, úgy méltán nevezetnek hazaárulóknak s magokat büntetés alá adják. ¹⁾

A másik, mit a 91-ki törvényhozás nyílt sebként fenhagyott, az oláhok berendezése.

A francia forradalom e nemzetnél nagy változást idézett elő, azt nevezetesen, hogy tekintetét a muszkáról a francziára fordítá, s felmondva a szláv rokonságot, a román népcsalád felé kezdett hajlani. A vallásilag megoszlott nemzet 1791-ben, használva a kedvezőnek vélt szeleket, nemzeti törekvésekkel lépett fel. Látva, hogy Magyarországon a nemegyesültek polgárjogot nyertek, itt is a két görög vallású püspök a kormányhoz kérvényt nyújtott be, az oly nevezetessé lett, nyomtatásban is megjelent *Supplex Libellus*, ²⁾ melyben sajátlag hármat kértek:

hogy a törvénykönyvekből az őket bántó elnevezések töröltessenek ki, s tétessenek a polgári jogok részeseivé;

hogy vallásuk, s jelesen az eddig elzárt keleti vallás tétessék a többi vallásokkal egyenjoguvá; végre

hogy a hivatalokrai választásoknál az ők illetékeket is adják ki.

A kormány e kérelemre 1791. máj. 18-áról a hongyüléshez leirt, s felszólítá, hogy tanácskozzanak a felett, hogyan lehetne az oláhoknak 1) polgárjogot, 2) vallásbeli szabadságot, 3) papjaiknak jobb jövedelmet, 4) a népnek jobb nevelést adni. Az országgyűlés által kiküldött *systematica deputatio* oly szűkkeblűleg felelt, mit aztán helyrehozni nem lehetett. A polgárjog kérésére azt mondá, hogy azzal csak a szász földön nem birnak, mert egyebütt a nemes oláh a nemes magyarral, a polgár oláh a polgár magyarral egyenlő; vallások is szabad, felelék, ha valamely bevett vallással egyesülnek, s véleményök szerint egyesüljenek is, mert több bevett vallást teremteni nem lehet; a papok jobban fizetését hallgatóikra bizzák, mint van a protestansoknál; a népnevelésre nézve ígérték, hogy gondjok lesz, miszerint papjaik több neveltséget nyerjenek. ³⁾

¹⁾ Ugyanott 108. l. L. Sándor József, Erdély Magyarország kiegészítő része, Pest, 1865. 38–51. ²⁾ Rövidített czime: *Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae... cum notis Josephi C. Éder. Claudiopoli 1791.* ³⁾ 1791. orsz. jegyz. 649. l.

II. Leopoldnak még csak egy intézkedését kívánjuk fel-
említeni. A nemzeti fejedelmek megszűntével kincstárnokot állítottak
fel, s részére feltételeket dolgoztak. Mária Theresia 1743. sept. 2-kán
egy utasításban hatáskörét korlátok közé vetette. Azonban egy, 1791. oct. 8-án kelt kormányrendelet az
egész kincstárnokságot újra szervezte, minél fogva a királyi kincstár-
tanács Nagy-Szebenben, e szerint a Kolozsvárra átköltözött fő-
kormányosztálytól egészen elkülönítve állított fel, mi által a
kormányosztály befolyásának a kamarai dolgokba véget vetett;
csak is annyi összeköttetés maradt fenn, hogy a kincstárnok
kormányosztályi ülésekben, mint a kormányzó után álló első
kormányosztályi tanácsos, üléssel és szavazattal ruházott fel.

A magyar korona tartományai lecsilapítása mellett a II. József
által kezdeti háborúk bevégezése is mindenfelől tervbe vétetett.
Poroszországgal csatázott és egyezkedett; a portával 1791. aug. 4-én
megkötötte a sistowi békét; minden erejét az elszakadásért harcolt
Németalföld megtartására fordította, 1791 decemberében Brüsselt
bevéte, Belgiumot még egyszer az osztrák uralom pálczája alá
hajtá; a folyamatban levő francia forradalom megakadályoztatására
is megtett, mit lehetett, – azonban egy hirtelen halál, rövid
uralkodásának, 45 éves életének 1792. mart. 1-én véget vetett.

Tíz fiút hagyott maga után, kik aztán a Habsburg-lothringeni
házat megalapíták.